

Fågelhändelser på Gällstaö 2015

Jan Sondell

Varje fågelår har sina toppar och dalar. Här har jag tagit upp några fågelhändelser från min hemmahorisont som fastnat i minnet. Den kalla och regniga försommaren och den torra hösten är något som varit nästan unikt för vädret 2015. Det har bland annat resulterat i dåligt häckningsresultat bland småfågeln och oväntade matvanor bland kråkfågeln. Alla foton tagna av författaren.

Både våren och försommaren 2015 var kallare och regnigare än normalt och lite bättre sommarväder kom först i augusti. Småfågeln hade ett mycket besvärligt år. På många håll lyckades inte häckningarna alls. Troligen kommer det att påverka bl a antalet mesar på våra fågelbord i vinter.

Fisktärnan har däremot haft en bra säsong. Efter vad jag kunnat förstå var tillgången på småfisk riklig i Fiskarfjärden. Trots rovfågelbesök och störande människor i kolonin på Fiskarholmen har ca 30 par fått ut en hel del ungar. När ungarna blev flygga flyttade fisktärnorna över till bryggorna på Gällstaö där matningen av ungarna fortsatte. Någon sådan tärnansamling har inte förekommit sedan 1997. På min grannes brygga där det var lugnt under semestern höll ca 50 fisktärnor till perioden 20–30 juli. Sedan var tärnsommaren slut och sträcket startade mot Sydafrika. Förutom fåglarna på bryggan vimlade det av tärnor ute över fjärden. Närvaron kulminerade med ca 250

fisktärnor som jagade småfisk den 23 juli. Trots daglig spaning sågs inga andra tärnararter.

Strandskator finns varje år vid Fiskarfjärden. Jag tror att ett par häckade på Fiskarholmen i år, något som också skett tidigare. I slutet av juli fanns 4 fåglar på plats på grannbryggan tillsammans med fisktärnorna. De trivdes ihop, åtminstone såg det ut så när de låg huller om buller och slappade i solen. Två var ungfåglar. Något som jag noterade i somras var att två fiskmåsar (ett strävsamt par?) lätt på labbmaner kan tvinga en gammal fisktärna att släppa sitt byte. Varför måste tärnan vid hemkomsten på långt håll triumferande annonsera ut sin lyckade fångst så alla kan höra?

Sothönsen har också haft ett gott år. Den kalla våren gjorde att en del tidigt kläckta små ungar försvann men sedan har de övriga växt upp på normalt sätt. Den 20 juli sågs en, troligen omlagd kull med 5 små ungar (25 % av föräldrarnas längd). Den 26 hade ungaras antal minskat till 4

Flock tärnor på Fiskarfjärden 22 juli 2015.

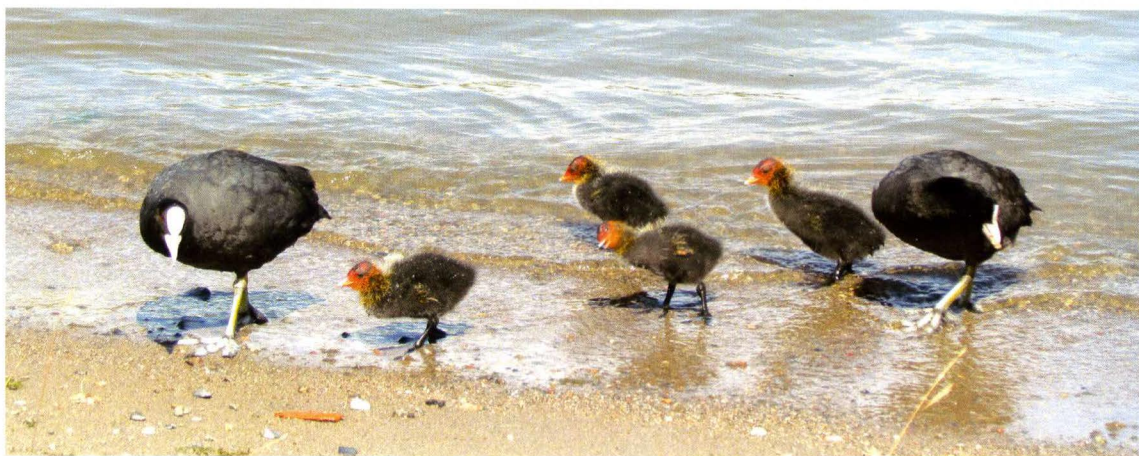
och den 27 juli till 3. Kullen höll mest till utanför min tomt. Den 21 augusti hade de växt till 75 % av föräldrarnas längd. På slutet när de övergick till vegetabilisk föda fortsatte tillväxten långsammare takt enligt mitt tyckande. Denna familj lärde sig också att tigga bröd från badande människor. Den blev nästan helt orädd. I mitten av september var kullen fortfarande kvar. Nu var ungarna lika stora som föräldrarna och kunde bara särskiljas genom bläsens storlek.

Lägger man ihop plus och minus hade fiskgju-separet en bra säsong. Inga störningar från människor – sjön var tom på båtar i juni–juli – vägde upp det dåliga vädret. Gjusarna var uppe och bråkade med alla havsörnar som passerade, örnen har verkligen blivit vanlig! Två gjusungar kom på vingarna och matades fortfarande av hannen i början av september. Frågan är om ungarna inte curlades lite väl mycket. De satt båda två och skrek på mat i boet under mer än en månads tid fast de var flygga. Hur ska de klara sig i vida värden när hannens sträckdrift till slut sätter in? Då blir det att jobba för födan! Alla tre fåglarna försvann dock samtidigt, antingen på eftermiddagen den 5 eller i regnet den 6 september (det föll hos mig 53 mm på ett dygn). På morgonen den 7 var i alla fall alla gjusarna borta. Jag kan inte låta bli att undra om hannen på skröntärnemanér fortsatte att mata ungarna under flytten mot Afrika.

Staren har haft god tillgången på föda under den fuktiga sommaren. Eftersom marken varit blöt de flesta dagar har markinsekter och mask varit lätt tillgängliga. Mina bigarråer har därför fått vara ifred. Lite konstigt att se starflockarna springa och födosöka på gräsmattan under trädet istället för att länsa det på bär!

Den vitkindade gåsen har däremot inte haft något bra år. Bara ett revir kunde konstateras på Fiskarholmen där det tidigare år varit uppåt tio. Är det jakten i Drottningholmsparken som fått denna effekt? Först i slutet av augusti såg jag större flockar med vitkindade gäss – kanske har de flesta av dessa kommit in från skärgården. Däremot är nu grågäsen lika vanlig som kanadagäsen. Som mest besökte 5 par med 15 ungar min gräsmatta – det största antalet hittills.

Jag har länge undrat varför silltruten är lika vanlig som gråtruten på Fiskarfjärden. Ändå häckar enbart gråtrut på Fiskarholmen. Förklaringen är att det faktiskt finns en silltrutkoloni i närområdet, nämligen på Korpberget i Vårby. Där häckar ca 10 par i ett riktigt fågelberg. De kan beskådas från färjan. Både gråtrutar och silltrutar försörjer sig på sommaren genom att i timmar simma omkring på fjärden och snappa småfisk (och insekter?) i vattenbrynet. Tydligt ett normalt näringsfång som jag inte tidigare uppmärksammat.

Sothönsfamiljen på stranden – nu är vi bara fyra.

Tio sothöns syns äta av undervattensvegetation den 15 november.

Gråtruten har nu tagits upp på rödlistan som ”nära hotad”, det betyder att arten minskat med mer än 15 % på tre generationer, det rör sig troligen om ca 20 år. Lite konstigt att höra för en pensionär som levt ett liv i kontakt med denna mycket vanlig fågelart. Men när nu fisket gått ner längs våra kuster samtidigt som sophanteringens blivit mer sluten är det inte konstigt att gråtruten minskat. Men jag skulle vilja säga att den bara anpassat sig till näringsutbudet. Något verkligt hot mot arten handlar det inte om – bara lite fyrkantiga kriterier till grund för rödlistan.

Den 9 maj 1230 var det dags för en knipkull att lämna en holk på tomten. Honan hade suttit nedanför på gräset och lockat en god stund dessförinnan. Det tog ca 20 minuter innan kullen var ihopsamlad vid sjökanten 30 m bort. Vi räddade minst en unge från skatdöden. Dagen därpå sågs en nykläckt knipkull på sjön. Några uppväxande ungar har sedan inte syns till. Under perioden 10–19 maj föll 50 mm regn. Tufft för nyfödda telningar! En art som häckar betydligt senare är viggan. Den 2 augusti uppenbarade sig en hona med 3 nästan vuxna ungar. Grattis!

Under eftersommaren och hösten har ovanligt mycket svartfågel – alltså kråkor och kajor – hållit till omkring Malmvik och Gällstaö. Plötsligt kunde gräsmattan invaderas av 100 fåglar. I september hände något som jag aldrig varit med om förut. Kråkorna åt upp mina rönnbär, tji fick alla trastar! Men den 22 oktober hände något

ännu märkligare, plötsligt satt det 50 svartfåglar i det enda äppelträdet som bar vinterfrukt i år – *Ribston*. Nu var goda råd dyra, det blev äppelplockning hela kvällen. Äpplena hade inte hunnit ta så stor skada, bara några få var punkterade av vassa kråknäbbar. Den torra hösten utan regn på nästan en månad har nog gjort vanlig kråkföda svårtillgänglig – marken hade blivit för hård att sticka näbben i – då återstod rönnbär och äpplen, tala om anpassning!

Tacka vet jag den gamla goda tiden då den halvtama kråkan *Gusten* höll revir på Rulleudd, då såg jag aldrig en enda kaja på min tomt och bara någon enstaka kråka, som snabbt brukade bli avvisad (se artikel i *Fåglar på Mälavrörna*, år 2005). Numera är udden degraderad från att var häckrevir för kråka till allmänning för svartfåglar, kråkan har svårt att hitta ett ostört boträd på grund av förtätningen av husbeståndet.

Sothönsen kom igen med besked i november! I sju veckor perioden 3 november till 26 december höll 15–25 sothöns till i fjärden utanför och åt vattenväxter, främst vattenpest och olika natearter. Tillväxten har under sommaren varit riklig och från mer än två meters djup har vattenväxterna nått yta. Viken hade blivit ett fint födosöksområde för sothöns. Den 28–29 december frös fjärden och därefter var sothönsen borta. Liknande sothönsansamlingar har noterats i Menhammarsviken och vid Sötvattenslaboratoriet. Troligen har häckningen efter den kalla inledningen gått bra 2015.